

Iz predgovora knjige „Konceptija ljudskih prava. Osnovna pitanja“.

Prof. dr Petra Teofilovića

Sintagma *ljudska prava* danas je toliko široko u upotrebi da izgleda kao da je većina pitanja u vezi sa ljudskim pravima već odavno razjašnjena, i da se ljudska prava redovno poštuju i efikasno štite a njihova kršenja predstavljaju retke eksczesne pojave. Kada, međutim, analitički razmotrimo fenomene i dešavanja u ovoj oblasti, uočavamo da ni u teoriji još uvek nema saglasnosti o mnogim, pa ni osnovnim pitanjima u vezi sa ljudskim pravima, kao i da je njihovo nesmetano i potpuno uživanje u praksi još uvek daleko od toga da bude rutinsko i uobičajeno.

Iako iz današnje perspektive može da deluje da garantovanje ljudskih prava već dugo karakteriše zemlje zasnovane na demokratskim principima i vrednostima, savremeni koncept ljudskih prava razvijen je tek nakon Drugog svetskog rata. Neretko možemo čuti da svaki čovek ima izvesna prava samim tim što je ljudsko biće, da ih stiče samim rođenjem i da ih uživa nezavisno od volje i milosti državne vlasti, bez obzira na lične osobine i na to odakle potiče i gde živi - ta prava su ljudska prava. Danas se smatra da je jedna od bitnih karakteristika države i poštovanje ljudskih prava iz čega za nju proizlaze izvesne obaveze koje zavise od prirode tih prava. Takve ideje su se u rudimentarnom obliku javljale i ranije u okviru različitih filozofskih učenja, u razmatranjima teologa i pravnika, da bi kao relativno zaokružen koncept bile artikulisane i razvijane od sredine XVII veka u okviru liberalnih filozofskih teorija koje su između ostalog razmatrale i pitanja mesta pojedinca u društvu, vladavine prava, odnosa države i građana, i sl. Kao osnovni izvori ljudskih prava najčešće se navode izvesne temeljne moralne vrednosti koje počivaju na ideji da su ljudi jednaki u pravima, i da svaki čovek uživa ličnu autonomiju i pravo na dostojanstven život i tretman. U određenom trenutku razvoja ljudskog društva takve teorijske koncepcije postale su dovoljno uticajne da u pojedinim državama dovedu najpre do usvajanja političkih dokumenata koji proklamuju postojanje sloboda koje čoveku pripadaju samim rođenjem. Takve političke proklamacije su uticale i na sadržinu pravnih dokumenata, što je za posledicu imalo pravno garantovanje i regulisanje ljudskih prava kao temeljnih društvenih vrednosti. Krajem XVIII veka započinje proces konstitucionalizacije ljudskih prava usvajanjem prvih ustava koji su, između ostalog, sadržali i odredbe o garancijama izvesnih ljudskih prava. Korpus ljudskih prava je postepeno proširivan novim ljudskim pravima, da bi nakon Drugog svetskog rata, u međunarodnim pravnim dokumentima usvojenim pod

okriljem Ujedinjenih nacija, koncept ljudskih prava bio uspostavljen kao sistem vrednosti koji je toliko široko prihvaćen u međunarodnom pravu da se može smatrati univerzalnim. Shvatanje ljudskih prava kao univerzalnih omogućilo je uspostavljanje i izgradnju sistema ljudskih prava kakav danas poznajemo.

U knjizi se razmatraju osnovna pitanja koncepcije o ljudskim pravima. Ona se odnose na filozofske i teorijske postavke ove koncepcije i pretpostavke za njihovo praktično uživanje i zaštitu. Predmet analize je pojam ljudskih prava i njihove karakteristike, kao i razvoj, opravdanja i kritike koncepcije ljudskih prava. Teorijska razmatranja obuhvataju i važnije klasifikacije ljudskih prava i njihov značaj, pri čemu je posebna pažnja posvećena poređenju grupa prava koje se uobičajeno svrstavaju u tri generacije ljudskih prava, razlikama u njihovoj prirodi i mehanizmima zaštite. Analizirani su važniji politički dokumenti koji proklamuju ljudska prava, kao i pravni izvori ljudskih prava na unutrašnjem i na međunarodnom nivou, kojima se garantuju ljudska prava i uspostavljaju institucije i procedure za njihovu zaštitu, čime se teorijski koncept prevodi u praksu. Posebno poglavlje bavi se ograničenjima ljudskih prava i uslovima pod kojima se ona smatraju dopuštenim. Završno poglavlje sadrži pregled mehanizama za zaštitu i unapređenje ljudskih prava, bez kojih bi ona ostala samo mrtvo slovo na papiru.
